

فضائل و ردائل اخلاقی

در

فرہنگ جامعہ اسلامی

از

دید گاہ قرآن

عبدالمجید بہاری پور

سرشناسه

: بهاری پور، عبدالمجید، ۱۳۲۷ -

عنوان و نام پدیدآور : فضایل و رذایل اخلاقی در فرهنگ جامعه اسلامی از دیدگاه قرآن / عبدالمجید بهاری پور.

مشخصات نشر : دزفول: اهورا قلم، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری : ۲۹۷ ص: مصور(رنگی).

شابک : 978-600-426-081-7

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

موضوع : اخلاق اسلامی -- جنبه‌های قرآنی

موضوع : Islamic ethics -- Qur'anic teaching

موضوع : صفات حمیده -- جنبه‌های قرآنی

موضوع : Virtues -- Qur'anic teaching

موضوع : صفات رذیله -- جنبه‌های قرآنی

موضوع : Vices -- Qur'anic teaching

رده بندی کنگره : ۱۳۰۶ ۹۰۳/۳ BP

رده بندی دیویی : ۲۹۱/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی : ۴/۴۳۴۴۷

فضائل و رذائل اخلاقی در فرهنگ جامعه اسلامی

از دیدگاه قرآن

مؤلف: عبدالمجید بهاری پور

ناشر: اهورا قلم

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قطع: وزیری

نوبت چاپ: اول - تابستان ۱۳۹۶

چاپ: گاندی

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

شابک: ۷-۰۸۱-۴۲۶-۶۰۰-۹۷۸

پست الکترونیک:

آدرس اینترنتی:

ISBN: 978-600-426-081-7

ahooraghalam@yahoo.com

www.ahooraghalam.ir

آدرس: دزفول، خیابان اکباتان (خیمه گاه)، بین خ میرداماد و خ قاضی، کوچه بنفشه، پلاک ۱۹۴

شماره تماس: ۰۹۱۶۶۴۱۵۸۹۴ - ۰۶۱۴۲۲۴۹۱۲۴

فهرست مطالب

پیشگفتار ۱

فصل اول: فضائل اخلاقی

۱. تقوی - پرهیزگاری ۸

«آیاتی در باب تقوا» ۱۱

۲. تزکیه و تهذیب نفس ۱۶

عوامل تزکیه ۱۸

موانع تزکیه ۲۲

آثار تزکیه ۲۳

«آیاتی در باب تزکیه و تهذیب نفس» ۲۵

۳. ایثار ۲۹

حکم ایثار ۳۵

«آیاتی در باب ایثار» ۳۶

۴. یاد خدا آرام بخش دلهاست ۳۸

آثار و فواید ذکر و یاد خدا ۴۲

آثار دوری از یاد خدا ۴۶

«آیاتی در باب ذکر و یاد خدا» ۴۸

۵. اطاعت از خدا و رسول ۵۱

اقسام اطاعت ۵۳

آثار اطاعت از خدا و رسول ۵۵

- ۵۷ اطاعت‌های نامشروع
- ۶۲ «آیاتی درباره مطیع بودن در برابر دستورات خدا و رسول (ص) و ائمه اطهار»
- ۶۴ اهمیت نماز و خواندن قرآن و دادن انفاق
- ۶۵ آثار و فواید نماز
- ۶۷ عواقب ترک نماز
- ۶۸ فضیلت نماز اول وقت
- ۶۹ اهمیت نماز جماعت
- ۷۱ «آیاتی در باب اهمیت نماز»
- ۷۲ فضیلت خواندن قرآن
- ۷۴ بهترین مزد و ثواب برای قاریان قرآن | نظر قرآن
- ۷۵ آثار و فواید قرائت قرآن در زندگی انسان
- ۷۶ زندگی ما چگونه و به چه علت با خواندن قرآن زیاده‌تر می‌شود؟
- ۷۷ «آیاتی در باب فضیلت خواندن قرآن»
- ۸۰ فضیلت و اهمیت انفاق
- ۸۴ «آیاتی در باب انفاق دادن»
- ۸۶ ۷. معاد
- ۸۹ «آیاتی در باب معاد»
- ۹۳ ۸. پاداش اعمال و کردارها
- ۹۶ «پاداش اعمال و کردارها از دیدگاه قرآن»

فصل دوم: رذائل اخلاقی

- ۱۰۰ ۱. زندگی ذلت بار

۱۰۴	ذلت در پرتو روایات و احادیث
۱۰۵	عوامل خوار کننده انسان
۱۰۶	تهمت و افترا و عیب جویی
۱۰۸	اجتناب از موضع تهمت
۱۱۰	عیب جویی و آفات آن
۱۱۲	«آیاتی در مورد تهمت و افترا»
۱۱۴	۳. تملق و چاپلوسی
۱۱۴	تعریف تملق و چاپلوسی
۱۱۶	آثار تملق گویی و چاپلوسی
۱۱۷	روش برخورد با متملق
۱۱۹	«آیاتی در رابطه با تملق و چاپلوسی»
۱۲۱	۴. قساوت قلب
۱۲۲	عوامل قساوت قلب
۱۲۳	آثار قساوت قلب
۱۲۵	درمان قساوت قلب

فصل سوم: اخلاق و وظایف اجتماعی

۱۳۰	۱. وحدت اسلامی از دیدگاه قرآن
۱۳۴	«آیاتی مربوط به وحدت اسلامی»
۱۳۶	۲. جهاد در راه خدا
۱۳۹	«هدف جهاد در اسلام»
۱۴۰	«آیاتی در باب جهاد در راه خدا»

۱۴۳		۳. امر به معروف و نهی از منکر
۱۴۴		«جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در قرآن»
۱۴۵		«مراتب و اقسام امر به معروف و نهی از منکر»
۱۴۷		«شرایط امر به معروف و نهی از منکر»
۱۴۸		«امر به معروف و نهی از منکر خاص و عام»
۱۴۸		«هدف از امر به معروف و نهی از منکر»
۱۴۹		«آیاتی در خصوص امر به معروف و نهی از منکر»
۱۵۲		۴. دفع فتنه و مبارزه با فساد و شرک
۱۵۵		«قرآن در باب فتنه»
۱۵۹		۵. قضاوت
۱۶۵		«قرآن، قضاوت و داوری»
۱۶۸		۶. انتقاد
۱۶۹		اهمیت انتقاد و انتقادپذیری در آموزه‌های اسلامی
۱۷۲		جایگاه انتقاد در آموزه‌های قرآنی
۱۷۳		۷. اعتراف از دیدگاه اسلام
۱۷۶		اعتراف‌های بی‌حاصل از دیدگاه قرآن
۱۷۹		۸. عزت نفس، احسان و تعاون در زندگی اجتماعی
۱۸۳		۹. برادری و برابری از دیدگاه اسلام
۱۸۶		قرآن و فراخوانی به اخوت اسلامی
۱۹۴		۱۰. دردآشنایی و محبت و همدوستی
۲۰۰		«آیاتی در رابطه با محبت و همدوستی»

فصل چهارم: شخصیت شناسی

۱. ملاک شخصیت انسان در چیست؟ ۲۰۴
- شخصیت روانشناسانه انسان از دیدگاه قرآن ۲۰۴
- «آیاتی در باب شخصیت انسان» ۲۰۸
۲. خوشبخت کیست؟ ۲۱۰
- «مقابله با افات خوشبختی» ۲۱۱
۳. جاذبه و دافعه از دیدگاه اسلام ۲۱۶
- اختلاف انسانها در جذب دافع ۲۱۸

فصل پنجم: فلسفه اخلاق

۱. حق گرایی از دیدگاه قرآن ۲۲۶
۲. واقعیت گرایی از دیدگاه اسلام ۲۳۱
- تفاوت واقع بینی و واقع گرایی ۲۳۳
۳. کیفیت گرایی ۲۳۷
۴. رابطه گرایی از دیدگاه اسلام ۲۴۱
- الگوی رابطه فرد و جامعه و دولت ۲۴۳
- در نظام سیاسی اسلام ۲۴۳
۵. تجمل گرایی از منظر اسلام ۲۴۶
- پی آمدهای تجمل گرایی ۲۴۸
۶. اسراف و تبذیر از نگاه قرآن ۲۶۴
- زیان های فردی اسراف ۲۶۹
- زیان های اجتماعی اسراف ۲۷۱

۲۷۳ «آیاتی در باب اسراف»

۲۷۶ نتیجه‌گیری

۲۹۲ منابع و مأخذ

www.ketab.ir

پیشگفتار

کتابی را که هم اکنون ملاحظه می‌کنید در خصوص دو ویژگی مهم تحت عنوان ارزشها یا فضائل و ضدارزشها یا رذائل اخلاقی از دیدگاه قرآن نگارش شده است. اصولاً فضائل به کارهای نیک و پسندیده‌ای گفته می‌شود که خداوند آن را با ما را تأیید و تصدیق کرده و در آیات قرآن کریم ما را به انجام آنها رهنمود ندوده است. از جمله تقوا، صبر، گذشت و ایثار، نیکی به دیگران، برادری و برابری، محبت و همدوستی، تواضع و فداکاری، اطاعت از خدا و ... و ضدارزش یا رذائل اخلاقی به کارهای ناپسندی گفته می‌شود که خداوند متعال ما را از انجام آن کارها نهی کرده و در آیات شریفه قرآن ما را از انجام آنها بازداشته. مانند غیبت، تهمت، افترا، دروغ، سخن‌چینی، نفاق، غنا، فراموشی یاد خدا، کفر، کید و مکر، حسادت و کینه‌توزی، رباخواری، سرقت و سنگدلی و قساوت قلب و ... که در بخشهایی از این کتاب بعضی از این عناوین توضیح داده شده است.

یکی از برترین فضائل اخلاقی که انسان را ارزشمند می‌داند ایمان است و لازمه‌ی ایمان کامل آن است که هر چیز و هر کسی را که خدا و پیامبر اکرم (ص) دوست دارند ما هم دوست داشته باشیم و نیز هر چه و هر کسی را که خدا و پیامبر (ص) دشمن می‌دارند ما هم دشمن بداریم.

ایمان نیروی غیبی است که همواره با انسان است و در خلوت و جلوت در وحدت و کثرت، در عزت و ذلت، و بالاخره در وطن و غربت انسان را کنترل می‌کند مگر ضعیف و نارسا باشد.

پیامبر اکرم^(ص) فرمود: سه خصلت است که هر کس داشته باشد خصلتهای ایمان را به کمال رسانده است. کسی که چون راضی شود رضایت و خشنودی، او را به گناه باطل نکشد و چون خشمگین شود خشم او را از راه حق به در نبرد و هر گاه قدرت یافت چیزی را که از او نیست به زور نگیرد.

در بیان منزلت و جایگاه بلند ایمان، پیامبر اکرم^(ص) در نصایح خود به ابوذر می‌فرماید:

ای ابوذر، هیچ چیز در نزد خداوند، محبوب‌تر از ایمان به او و خودداری از آنچه نهی می‌کند نیست.

ایمان از یک سو آخرین و لایحه رصل به مقام خلیفه الهی و جوار قرب معنوی است و از سوی دیگر براساس آنچه در قرآن و روایات آمده است مبدأ و مفتاح همه صفات پسندیده نفسانی و نیکی‌های رفتاری، ایمان است.

بنابراین کسی که به عالم مادی ایمان دارد باید در تدارک اعمال خیر باشد و گرنه پشیمان و پریشان خواهد شد و تدارک آن در ابتدا عمل به واجبات و اجتناب از محرمات است و اصلی‌ترین شرایط ایمان انجام دادن کار نیک است.

در بسیاری از آیات قرآن کریم ایمان در کنار عمل نیک مطرح شده است و در اکثر آنها بلافاصله عمل صالح و پسندیده مطرح شده است. لذا انجام عمل شایسته را می‌توان شرط بهره‌وری ایمان دانست.

و مهمترین فواید ایمان عبارت از:

الف: آرامش روحی. که بالاترین لذتها برای ما انسانها می‌باشد و اضطراب و نگرانی از بزرگترین دردها و منشاء بسیاری از ضدارزشها و انحرافات می‌باشد.

ب: روشن بینی. که موجب روشن بینی و بصیرت در مقام تشخیص حق از باطل است.

ج: توکل به خدا. که یکی از ارکان مهم زندگی سعادت‌مند و لذت‌بخش توکل و اعتماد به خداوند است.

د: برکات دنیوی. یعنی ایمان نه تنها آثار و فواید مثبت اخروی در پی دارد بلکه موجبات نعمتها و برکات دنیوی را نیز فراهم می‌کند.

ه: محبوبیت در بین مردم. از دیگر فواید دنیوی ایمان محبوب دل مردم شدن است. همه ما دوست داریم که محبوب قلوب دیگران باشیم و دیگران ما را به دیده‌ی محبت بنگرند و شامد بروز آثار محبت دیگران نسبت به خود باشیم. لذتی که ما انسانها از اظهار محبت دیگران نسبت به خود می‌بریم آنقدر شیرین است که هرگز حاضر نیستیم آن را با چیزی عوض کنیم. بدون تردید محبت ارزشمندترین موهبت دنیوی است که هر مشکلی را آسان و هر تلخی را شیرین و هر خاری را به گل تبدیل می‌کند.

خداوند متعال می‌فرماید: اگر جویای محبت بی‌شائبه هستید، در کوی مؤمنان درآئید و می‌فرماید کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کردند به زودی خدای رحمان برای آنها محبتی در دلها قرار می‌دهد.

و: سعادت اخروی. غایت و نهایت همه‌ی فواید ایمان سعادت و رستگاری مؤمن است.

و اما مهمترین موانع ایمان عبارتند از:

الف: جهل. جهل اعم از بسیط و مرکب از موانع بزرگ ایمان است. جهل بسیط آن است که انسان فاقد علم باشد و بر عالم نبودن خود آگاهی داشته باشد. این نوع جهالت در ابتدا مذموم و نکوهیده نیست زیرا مقدمه کسب علم است و تا آدمی خود را جاهل نبیند به جستجوی علم نمی‌پردازد، اما استمرار در این جهالت از زشتی‌های اخلاقی است.

ولی جهل مرکب عبارت از آن است که آدمی عالم نبوده و بهره‌ای از واقعیت در ذهن ندارد. ولی معتقد است که واقعاً به حقیقت دست یافته است. او در واقع نمی‌داند که نمی‌داند و به دو امر جاهل است که این نوع جهل از شدیدترین موانع ایمان و رذائل اخلاقی است.

ب: شک و تردید. آدمی تا زمانی که مسلم و واقعی می‌پندارد و هیچ نکته پنهانی نمی‌یابد، در پی جستجوی بیشتر بر نمی‌آید. حقایق زیادی هستند که بعد از شک و تردید به دست آمده است در این شکل خود نامطلوب نیست ولی هیچگاه نمی‌تواند منزلگاه خوبی باشد و اگر منزل مقصد و منزل باشد از آفات بزرگ ایمان است.

ج: وسوسه‌های شیطانی. یکی از عوامل بازدارنده و موانع از کمال انسان و سد راه تکامل او، شیطان است که نمی‌گذارد انسان وارد صراط مستقیم حق شود و یا اگر وارد شد به راه خود ادامه دهد.

شیطان هیچ نوع سلطه‌ای که منافعی با اختیار ما انسانها باشد ندارد بلکه نقش شیطان تنها تزئین و دعوت است یعنی کارهای زشت را در نظر انسان زیبا جلوه داده و سپس انسان را دعوت به انجام آن می‌کند.

بنابراین وجود شیطان جز مقدمات کمال انسان است که حتماً باید وجود داشته باشد و اگر انسان به کمال نهایی خود نمی‌رسد وجود شیطان و وسوسه‌های شیطانی است که باعث می‌شود انسان خود را در پیچیدگی‌های راه کمال و سعادت محک زده و تقوی و ایمان خود را تکامل بخشد.

د: کفر و شرک. هر کس خواست خود را بر خواست خدا برگزیند و از اطاعت سرباز زند در انجام گناهان کبیره مداومت ورزد او کافر است و هر که دینی غیر از دین مؤمنان داشته باشد مشرک است و اما اگر رضای مردم در طول رضای الهی باشد صحبت از شرک نیست چون هدف همان رضای الهی است نه غیر آن. پس میزان سعادت‌مندی انسان وابسته به رضای الهی و درجه محبت اوست به محبوب که در این باره امام خمینی^(ع) در مورد عشق و محبت به خداوند می‌فرماید:

آن دل که به یاد تو نباشد دل نیست

قلبی که به عبادت نتد جز گل نیست

آنکس که ندارد به سر کوی تو راه

از زندگی بی‌ثمرش حاصل نیست

پس اگر محبت خدا می‌خواهید، باید رابطه‌تان با خدا محکم باشد و یقین داشته باشید که گناه، محبت خدا را می‌برد. نه تنها محبت خدا را می‌برد بلکه کم‌کم آدم را خدانشناس می‌کند. کم‌کم انسان از خدا غفلت پیدا می‌کند و دیگر چیزی جز آن بتی که بر دلش حکومت دارد نمی‌بیند.

اگر می‌خواهید خدا را بشناسید، رابطه‌تان را با خدا محکم کنید.

اگر می‌خواهید محبت خدا پیدا کنید، رابطه با خدا پیدا کنید.

اگر می‌خواهید قرآن و پیامبر (ص) را بشناسید رابطه با خدا پیدا کنید.

و هر گاه خواستی بدانی که در تو خیری است به دلت نگاه کن، اگر اهل اطاعت خدا را دوست و اهل معصیت خدا را دشمن داشته‌ای در تو خیر است و خدا هم تو را دوست دارد، ولی اگر اهل اطاعت خدا را دشمن و اهل معصیت خدا را دوست داشته‌ای خیری در تو نیست و خدا نیز تو را دشمن می‌دارد. یعنی انسان نسبت به بهره‌مندی دیگران از نعمت‌های الهی خشنود بوده و رسیدن بلا و شر بد آنان برایش ناخوشایند باشد. لازمه این خیرخواهی آن است که انسان، دیگران را نسبت به آنچه خیر و صلاحشان در آن است، هدایت کند.

در ضمن این کتاب حاشیه‌های از سخنرانی‌هایی بوده که از سال ۱۳۵۷ بعد از انقلاب اسلامی تا سال ۱۳۸۴ زمان بازنشستگی در مراسمهای مختلف از جمله اعیادها و جشنها و مسابقات ورزشی و شروع و آغاز بهره‌برداری سالانه و تشکیل کلاس آموزش قرآن با وجود در شرکت کشت و صنعت نیشکر هفت تپه توسط اینجانب انجام گرفته و حالا بصورت کتابی تحت عنوان فضائل و ردائل اخلاقی تکمیل و تنظیم گردید و در اختیار شما عزیزان محترم قرار گرفت. ثواب تألیف این کتاب را به تمامی کسانی که به هر نحو و به هر مقدار حقی بر اینجانب دارند به ویژه پدر و مادر و همسر و همچنین تمامی شهدای والامقام بخصوص اخوی شهیدم بسیجی مخلص حاج غلامرضا بهاری پور اهداء می‌نمایم.

من الله التوفیق

عبدالمجید بهاری پور - بهار ۱۳۹۶

دزفول